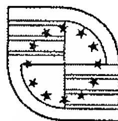
Een **drug**-beleid op **school**

VAD-Preventiewerk
G. Schildknechtstraat 9
1020 Brussel
Tel. 02/422.49.69 Fax.02/422.49.79

Europese Week van de Drugpreventie

discussietekst

Voorwoord

Vanuit de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen en Lions-Quest werd in 1991 een werkgroep opgericht met geïnteresseerden in het thema: **scholen en drugproblemen**. Dit werkgroepje ontstond als een reactie op de vele vragen uit het onderwijs gericht aan preventiewerkers, hulpverleners en andere betrokkenen bij de drugproblematiek.

In deze werkgroep wilden we ervaringen uitwisselen en een forum creëren om succesvolle en haalbare strategieën in het kader van een drugbeleid op school ter diskussie te stellen.

De drugpreventie-initiatieven naar het onderwijs beperkten zich in het verleden meestal tot het niveau van de leerlingen in de klas (drugvoorlichting en -opvoeding). Het spanningsveld tussen enerzijds drugpreventie in de klas en anderzijds het (gebrek aan een) drugbeleid op school belemmerde vaak het succes van deze preventieve inspanningen.

Op basis van een analyse van de totaalproblematiek rond druggebruik op school werd een eerste basisdocument **een drugbeleid op school** samengesteld waarin een aantal valkuilen en strategieën zijn verzameld die bruikbaar zijn in de begeleiding van scholen met drugproblemen.

Vertrekkend van voorliggende discussietekst zullen in de nabije toekomst meer praktijkondersteunende begeleidingsmodellen voor alle betrokkenen bij een drugbeleid op school worden ontwikkeld.

Marijs Geirnaert
november 1992

INHOUDSTAFEL

I DRUGGEBRUIK OP SCHOOL : **EEN SITUATIESCHETS**

1. Inleiding

> "Ik mag zeggen: hier valt het mee. We hebben **geen echte problemen.** Laat ons hopen dat het zo blijft, dat we niet moeten ingrijpen..."

Het credo luidt :"Onze school, schone school". Dat is soms waar, maar vaak ook niet. De gebruikers vertellen het zeker niet.

Wanneer schoolverantwoordelijken kennis hebben van druggebruik volgen meestal enkele snelle interventies, vaak ingegeven door toevallige gebeurtenissen of persoonlijke contacten, met als voornaamste bezorgdheid het behoud van een drugvrije status.

Naast het hanteren van deze onregelmatigheden wordt van de school verwacht dat zij opvoedkundig bijdraagt tot het voorkomen van (later) misbruik door haar leerlingen. Het lijkt duidelijk: ook al ziet niet elke school de drugproblemen binnen haar muren, voor elke school is het een uitdaging.

Het jeugdig illegaal druggebruik is immers reëel en in opmars. De jongeren die gebruiken komen daarbij uit alle sociale geledingen.
Maatschappelijk kwetsbare jongeren worden sneller zichtbaar geconfronteerd met financiële, juridische of sociale gevolgen.
Kortstondig of onregelmatig gebruik van speed, XTC of hennepprodukten (hasj, marihuana) heeft de bovenhand. Ook LSD blijkt een plaats te hebben in het jeugdig druggebruik. Disparate gegevens uit het justitiële- en hulpverleningsveld onderschrijven ook de groei van jeugdig harddruggebruik.

De eerder gunstige **resultaten van schoolenquêtes** zijn argumenten tegen panische reacties. Ze kunnen echter geen vrijbrief zijn voor apathie of een geruststelling betekenen aangaande druggebruik door de totale Vlaamse jeugd. Het illegaal druggebruik door jongeren is trouwens zo divers en bij kleine groepen ook problematisch dat "veilige" gemiddelden ten onrechte preventieve actiebereidheid fnuiken. Daarenboven zien we in dezelfde enquêtes dat het gebruik van alcohol en tabak en vooral ook het gebruik van medicatie, vrij hoge cijfers haalt (zie bijlage).

Druggebruik en drugproblemen zijn geen specifieke schoolproblemen maar maatschappelijke problemen die bijgevolg niet ophouden aan de schoolpoort. Het zijn trouwens geen typische jongerenproblemen, maar een reflexie van de problematiek die zich ook bij volwassenen (zij het meer als gevolg van alcohol- en medicatiegebruik) voordoet. Het is onvermijdelijk dat ook de school met drugproblemen te maken krijgt en dat ze deze moet aanpakken. Het moet echter vooraf duidelijk worden gesteld dat de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor druggebruik niet enkel bij de school berust.

Illegaal druggebruik op school heeft, doorheen de variatie aan verschijningsvormen waarin het zich voordoet, een aantal gemeenschappelijke fenomenen. We bespreken de voornaamste.

2. Crisis?

Wanneer "het gerucht" van druggebruik door de school dwaalt of er wordt daadwerkelijk gebruik vastgesteld, rijzen onmiddellijk een aantal vragen. De onzekerheid over wat precies gebeurt - wie, welk produkt,... - ent zich op de beperkte drugspecifieke kennis van de leerkrachten en de directie.

Via een acute reactie op feiten wordt het drugprobleem, zoals door de schoolleiding geformuleerd, opgelost. Strenge (voorwaardelijke) sancties voor de betrokkenen en een stilzwijgen of een algemene waarschuwende boodschap voor de andere leerlingen, zijn het populairste recept. Het verwijderen van "de dealer" is daarbij soms niet alleen een reactie op de eigenlijke (drug)feiten, maar kan een dankbaar alibi zijn voor andere gedragsproblemen.

Voorafgaandelijk werd zelden een **houding of een oplossingsstrategie** naar dergelijke problematiek bepaald. Na de crisis wil men zo snel mogelijk het gebeurde (laten) vergeten. Continuïteit in het "drugbeleid" van een school is dan ook een van de moeilijkste problemen.

II DRUGGEBRUIK OP SCHOOL : **VERPLICHT MEERVOUD**

1. Voor wie is er een probleem?

Zeker voor de **directie**. Vanuit de zorg voor een attractieve school , stelt zich vooreerst het imagoprobleem van de school. Ouderlijke klachten, verlies van leerlingen of het aantrekken van andere gebruikers vormen hierbij concrete zorgen.
Daarnaast stelt zich de vraag naar juridische verantwoordelijkheid. Het illegale karakter van druggebruik en handel is daarbij het voornaamste zorgenkind. Gerelateerde gedragsproblemen, zoals kleine criminaliteit, vormen echter meestal de concrete uitdagingen waarvoor de directie zich geplaatst ziet.

Het coördineren van een probleemoplossingsstrategie die, naast efficiënt, ook toekomstgericht moet zijn, betekent een ware uitdaging.

De **leerkrachten** zien zich geconfronteerd met een leerlingengroep die storend bravouregedrag vertoont. Daarnaast leeft er onrust bij de leerlingen en glijdt er veel aandacht af van het pedagogisch gebeuren. Zichtbare problemen met produkten zelf of intoxicatie in de klas zijn er zelden.

Het wegvallen van elk vertrouwen en de geringe openheid van de leerlingen zijn ernstige barrières voor een constructieve gespreksvoering. De leerkracht ervaart contactverlies met de betrokken klas(sen) en bovendien voedt het geringe vertrouwen in de eigen "drug"-deskundigheid geenszins een doordacht, open en doelgericht optreden naar de leerlingen.

Bovendien worden leerkrachten, door het crisismanagement van de directie soms op een zijspoor gezet. Vertrouwensleerkrachten moeten dan ook vaak de nek uitsteken om tot probleemoplossing bij te dragen. Dat samen met het druggebruik ook soms ander illegaal gedrag optreedt, is daarbij sterk problematiserend.

Wanneer leerkrachten hun optreden niet kunnen plaatsen binnen een voorafgaandelijk en duidelijk directiestandpunt geeft het crisismoment zelf aanleiding tot bijkomende wrijving.
Het uiteindelijk schoolklimaat wordt niet alleen door geschreven maar ook door ongeschreven regels bepaald.

Voor de **ouders** van de betrokken leerlingen, die vaak zeer direct en individueel op de hoogte worden gebracht, betekent de melding van (schoolse) drugproblemen een sterk confronterende uitdaging.

Naast vertrouwens- en autoriteitsproblemen met het eigen kind, stelt zich de vraag naar medeverantwoordelijkheid.
Op zijn minst voor het aanbrengen van een oplossing meet de school medeverantwoordelijkheid toe aan de ouders. Er wordt op medewerking gerekend, desnoods door gedwongen op zoek te gaan naar een andere school...

Niet-betrokken ouders worden bijna nooit accuraat ingelicht. "Lekken" voeden daardoor soms verontrusting die haar uiteindelijke verwoording vindt in het oudercomité. Het langdurig in het ongewisse blijven ervan lijkt een strategische fout. Spoedprocedures en gebrek aan voorafgaandelijke inventarisatie en analyse van de problemen voeden dan weer panische, en dus ondoordachte, reacties. Al te vaak wordt het oudercomité niet betrokken bij het uitwerken van een probleemoplossingsstrategie.

Voor vele **leerlingen** waren er voor men werd betrapt geen drugproblemen. Ofwel was men niet betrokken, ofwel werd aan (de uitdaging van) het gebruik "plezier" beleefd. Een aantal leerlingen ervaarden wel twijfel, spanning en druk tot gebruik of geheimhouding.

Eens het gebruik "ter ore is gekomen" verkeren de betrokken leerlingen in crisis. Wie heeft namen genoemd? Werd mijn naam genoemd? Zullen m'n ouders verwittigd worden? Het eigenlijke druggebeuren versterkt vaak reeds vroeger bestaande spanningen en verschaft mogelijks een alibi tot verklikking of afrekening. Andere conflicten worden hierdoor herleid tot het spanningsveld van al dan niet gebruik. Op momenten van crisis, waarbij elkeen vooral zichzelf wil veilig stellen, verdeelt wantrouwen klasgroepen en komen bestaande vriendschappen onder zware druk. Wanneer een klasgroep in z'n totaliteit tolerant staat tegenover gebruik wordt dan weer weinig begrip getoond voor de heisa die door directie en leerkrachten wordt gemaakt wanneer een en ander uitlekt.

Betrokken leerlingen staan onder druk van leerkrachten en directie, van hun ouders en van medeleerlingen. Een bijkomende ondervraging door politionele diensten betekent voor velen een zware dobber. Ook geruime tijd na interventie vanuit de schoolleiding blijft het voor de betrokken klasgroep moeilijk om het klasvertrouwen en de positie in de school terug te winnen.

Leerlingen die werden gesanctioneerd zien zich, vanuit een verzwakte positie, geconfronteerd met justitiële contacten, verplichte verandering van school, spanningen met hun ouders en relationele ontworteling. Misschien houden ze er enkel drugvrienden aan over...

2. Drugdeskundigheid: wat stelt dat voor?

Eens druggebruik wordt vastgesteld krijgt een vaak reeds geruime tijd sluimerend geheel van gedragsproblemen de noemer "drugprobleem" opgekleefd. Een benoemd probleem dient opgelost, dus drugdeskundigheid lijkt een primaire behoefte.

Het medisch-farmacologisch en juridisch aspect van een drugprobleem zorgen vaak voor tilt-reacties Hoewel het leerkrachtenkorps en/of de directie vaak competent optreden bij diverse conflicten en crisissen, wenden ze bij drugproblemen de eigen traditionele conflicthanteringsmethodes niet aan.

Vaak wordt externe, niet altijd school-eigen, deskundigheid ingeroepen. Daarbij bewandelt men nogal eens het medische of het juridische pad. Vanuit de illegaliteit van het druggebruik wordt soms de plaatselijke drugbrigade op de hoogte gebracht. Naast de vraag naar (technische) informatie omtrent drugs en hun gebruik, ontwikkelt zich een onderzoek naar de spreiding van het gebruik en de toelevering. Het opsporen, soms wel de klopjacht, naar haarden van gebruik mag dan misschien de ware omvang van het gebruik aan het licht brengen, en zo bijdragen aan de politionele taakvervulling, in elk geval blijft de schoolleiding met een eigen probleem zitten.

Soms wordt **de schoolarts** ingeschakeld. Onafhankelijkheid en beroepsgeheim vormen daarbij te respecteren spelregels. Omwille van het beperkt medisch aspect van schools druggebruik is het vooral vanuit een vertrouwenspositie met de betrokken leerlingen dat de schoolarts een vruchtbare impact kan hebben.
De deskundigheid inzake probleemleerlingen die in het PMS-team aanwezig is, wordt vaak te beperkt aangesproken. De eigen geremdheid van het PMS-team rond het thema, de praktische bereikbaarheid en een gebrek aan vertrouwen vanuit de leerlingen bemoeilijkt de ombudsfunctie van het PMS.

Wanneer **het PMS** autonoom kan handelen is het deze functie die preventief optreden mogelijk maakt. Het signaalgedrag dat leerlingen uitsturen moet dan wel, eventueel via doorverwijzing door een leerkracht, tijdig worden aangegrepen. De contacten achteraf, vaak nog in crisissfeer, hebben logischerwijs een beperkte impact.

Drugdeskundigen, **preventiewerkers of hulpverleners**, worden, in tegenstelling tot de gangbare gewoontes, liefst tijdig, geconsulteerd. Maar ook dan blijken deze "experten" zelden een kant-en-klaar oplossing aan te brengen. Ze willen vaak op middellange termijn aan de achtergronden van de drugcrisis werken én laten het probleem waar het is, met name op school. Dit staat soms diametraal tegenover de oplossingsverwachtingen van de directie. Motiverende informatieverstrekking en procesmatig werk kunnen hier de nodige bruggen slaan.

III DRUGGEBRUIK OP SCHOOL : **SIGNAALGEDRAG**

1. Observatie

Leerkrachten zijn door hun dagelijkse klassepraktijk en omgang met jongeren reeds getraind in het opmerken van wijzigingen in de manier waarop jongeren zich gedragen in de klas, in de manier waarop ze reageren op klasgenoten en ook op veranderingen in hun uiterlijk.
Deze veranderingen zowel qua gedrag als uiterlijk kunnen een aanwijzing zijn voor mogelijk druggebruik... maar mogen zeker niet alleen vanuit dat oogpunt bekeken worden. Toch moeten zij een aangrijpingspunt vormen voor een gesprek.
Paniek rond druggebruik op school berust vaak op vermoedens en veronderstellingen - bravouregedrag van jongeren wijst niet noodzakelijk op druggebruik.

Hieronder volgen **enkele signalen die kunnen wijzen op mogelijk druggebruik**. Deze lijst is zeker niet exhaustief. Veel van deze signalen komen ook voor bij niet-druggebruikers en kunnen refereren naar de typische ontwikkelingsperikelen van adolescenten en/of naar problemen thuis, ...

- dalende schoolprestaties
- geen interesse in schoolse activiteiten
- spijbelen
- zich niet houden aan afspraken, te laat komen,...
- diefstallen op school
- signalen van ouders: jongere is veel van huis weg, veranderingen in gedragspatroon,...
- afstandelijk, vermijden van contact

- verminderde aandacht voor kledij en uiterlijk
- aandacht voor statussymbolen
- verandering van vrienden
- sterke emotionele wijzigingen (uitgelaten, depressief,...)
- veranderingen in karakter
- weinig concentratie, afwezig in de klas
- ongecontroleerd giechelen
- heimelijk doen
- verandering in gedrag na lesonderbreking, toiletbezoek,...

2. Motieven

Druggebruik betekent niet onmiddellijk dat er een verslavingsprobleem is. Afkicken, ontwennen is dan ook niet de eerste bekommernis.
Jongeren **beginnen of experimenteren met druggebruik** om diverse redenen: nieuwsgierigheid, erbij willen horen, spanning, zich afzetten tegen de volwassenen,...
Voor veel jongeren heeft druggebruik een positief effect: ze voelen zich relaxed, worden geaccepteerd door een groep, krijgen zelfwaardering,...
Motieven om te blijven gebruiken kunnen heel verschillend liggen: eenzaamheid verdrijven, zorgen vergeten, problemen oplossen,...

IV DRUGBELEID OP SCHOOL : **DE PIJLERS**

Een preventief drugbeleid op school bestaat uit 3 componenten:

1. Uitwerken van een plan

Een drugplan op school moet in de eerste plaats duidelijk de **grenzen aangeven** van wat kan en wat niet kan met betrekking tot drugs op school. Bij voorkeur gaat het dan niet alleen over illegale drugs maar worden hierin ook duidelijke grenzen met betrekking tot alcohol- en medicatiegebruik opgenomen. Wat is de houding tegenover druggebruik op school, aan de schoolpoort, op schoolfeesten en schoolreizen, ...

Behalve de grenzen moet in het drugplan ook worden aangegeven welke de gevolgen zijn wanneer deze grenzen worden overschreden. Hoe zal men reageren op individuele gebruikers, op dealers, op een groep van gebruikers; welke zijn de gevolgen van eenmalig gebruik, herhaald gebruik; welke sancties worden er genomen; worden ouders op de hoogte gebracht,...

In het drugplan moeten voorts een aantal **strategieën** worden uitgestippeld die de school zal uitvoeren wanneer druggebruik wordt vastgesteld. Dit betekent dat afspraken moeten worden vastgelegd over de rol en de taken van de verschillende betrokkenen: wat moeten leerkrachten doen die druggebruik bij leerlingen ontdekken of vermoeden, welke ruimte heeft een leerkracht die door een leerlinge in vertrouwen wordt genomen, wie voert welke sancties uit, hoe worden ouders benaderd, wie is hiervoor verantwoordelijk, welke houding wordt aangenomen tegenover de politie,...

Een duidelijk uitgesproken drugplan (dat eventueel in het schoolreglement wordt opgenomen) heeft als voordeel dat de regels en afspraken door iedereen gekend zijn en dat de betrokkenen onmiddellijk kunnen reageren.

2. Interventie

Druggebruik bij jongeren betekent niet noodzakelijk dat het gaat om probleemjongeren. Wel is het zo dat leerlingen die met drugs experimenteren problemen krijgen, op de eerste plaats omdat ze de grenzen en regels van de school hebben overtreden.
Naast sanctionerende maatregelen voor de gebruikers is het daarom evenzeer nodig dat er een begeleidende component in het drugbeleid van een school wordt voorzien. Hierbij zal meestal niet het druggebruik maar wel **de achterliggende problemen en motivaties** van de betrokken jongeren het aanknopingspunt vormen.
Die begeleiding wordt bij voorkeur in de school zelf georganiseerd (door PMS/MST, vertrouwensleerkracht,...), maar kan ook worden doorverwezen naar hulpverlening buiten de school. De school moet deze doorverwijzing bij voorkeur blijven opvolgen (doorverwijzen betekent niet uit handen geven).

3. Opvoeding

Naast een drugplan en opvang bij drugproblemen voorziet een preventief drugbeleid op school drugpreventie op het niveau van de leerlingen. Afhankelijk van de leeftijd, ervaringen, vragen en noden van de leerlingen is dit geïntegreerd in een globaal programma van gezondheidsvoorlichting en opvoeding (GVO) of eerder drugspecifiek. Hiervoor kan best **een langetermijnsplanning** worden opgemaakt met betrekking tot preventie in het curriculum (gespreid over verschillende leerjaren voor de ganse school).

Naast expliciete preventie in het curriculum is ook het verborgen curriculum en **het schoolklimaat** van groot belang in de preventie van drugmisbruik op school. Het gaat dan vooral om de sfeer op school, de verantwoordelijkheden die leerlingen op school kunnen nemen, de openheid voor initiatieven, verhoudingen tussen leerkrachten en leerlingen,...

Ook dient voldoende aandacht te worden besteed aan de mogelijkheden en kansen die niet-gebruikende leerlingen krijgen om zich waar te maken, om zich goed te voelen op school en om een eigen plaats te verwerven in het s-choolgebeuren. Het bespreken van het schoolklimaat en de rol van alle betrokkenen in het totstandkomen van een open sfeer, zijn even belangrijk als de meer formele aspecten van een drugcurriculum.

V DRUGGEBRUIK OP SCHOOL : VALKUILEN EN STRATEGIEEN

Hieronder volgt een korte omschrijving van de **taken, valkuilen en strategieën** die in het kader van een drugbeleid op school voor de verschillende betrokkenen kunnen worden ingevuld. Deze schema's vormen de basis voor een open discussie omtrent de plaats van drugpreventie in de school.

1. Directie

taak:

- eindverantwoordelijkheid bij totstandkoming van drugbeleid op school.
- samenbrengen van verschillende betrokkenen.
- mee oplossen van crisis.
- coachen van leerkrachten.

valkuilen:

- ingaan op vermoedens en veronderstellingen (vanuit paniekreactie).
- louter reageren op feiten (een voorval) waarvoor een oplossing wordt gezocht. Dit bemoeilijkt de uitwerking van een beleid op lange termijn.
- overhaast reageren onder druk van ouders, imago van de school, enz.
- afwezigheid van een standpunt van de school inzake drugproblemen.
- afwezigheid van communicatiekanalen tussen school en ouders (met als gevolg dat ouders zelf initiatieven nemen bijv. verwittigen van politie).
- zoeken naar directe oplossing van het probleem (vb. rotte appel moet worden verwijderd) zonder dat de effecten van dergelijke strategie worden onderzocht (reactie van medeleerlingen, schoolklimaat, verlies van vertrouwen, enz.).
- verkeerd inschatten van het drug-'probleem': druggebruik op school is vaak probleem voor de school, niet noodzakelijk voor de leerlingen.
- sommige regels m.b.t drugs kunnen niet in schoolreglement (letterlijk) worden ingeschreven omwille van illegale karakter.

strategieën:

- uitwerken van een drugbeleid: dit betekent in de eerste plaats een duidelijk beleid omtrent: houding tegenover druggebruik aan schoolpoort, contacten met ouders, oudercomités, enz.. Drugvoorlichting op niveau van de leerlingen kan hiervan een onderdeel zijn, maar is niet de eerste vereiste.
- opnemen van het drugbeleid in het schoolreglement: met duidelijke afspraken en sancties.
- duidelijke afspraken maken met betrekking tot ongeschreven regels i.v.m. gedragsvormen op school: leerkrachten moeten onmiddellijk kunnen reageren.
- opmaken van een langetermijnsplanning met betrekking tot preventie in het curriculum (o.a. gespreid over verschillende leerjaren, voor ganse school).
- link leggen tussen legaal en illegaal druggebruik bij preventieve acties.
- aandacht besteden aan de invloed van het schoolklimaat en het verborgen curriculum (sfeer op school, openheid voor initiatieven, verhouding leerkracht/leerlingen, enz.).
- opzetten van, meewerken aan een gezamenlijke actie met directies van verschillende scholen in een regio (om profilering als high risk school te vermijden).

2. Leerkrachten

taak:

- drugpreventie ontwikkelen op niveau van de leerlingen (in een ruim kader van G.V.O. en/of sociale vaardigheidstraining).
- verantwoordelijkheid m.b.t. sfeer in de klas, schoolklimaat.
- adequaat reageren op externe signalen, afwijkend gedrag, enz.
- binnen eigen taakomschrijving als leerkracht/opvoeder: duidelijke structuur aangeven (grenzen stellen).
- snel en efficiënt doorverwijzen naar PMS/MST voor begeleiding.
- signalen geven aan de leerlingen van bereidheid tot praten/luisteren.
- organiseren van informatiedoorstroming naar ouders.

valkuilen:

- leerkracht speelt "therapeut" : hoever kan je hierin gaan en met welke risico's?
- individuele leerkracht reageert op eigen houtje op druggebruik vanuit vertrouwensrelatie met leerling(en): gevaar om buitenspel te worden gezet door reactie van andere betrokkenen.
- begeleidingssysteem met 'vertrouwensleerkrachten' dat niet door de ganse school wordt gedragen (de betreffende leerkrachten moeten in de eerste plaats bij elk probleem die zich op school voordoet worden betrokken). De vertrouwensleerkracht blijft daarenboven steeds rechter en partij ten opzichte van de leerlingen.
- druggebruik op school verschilt in feite niet van andere vormen van afwijkend gedrag: spijbelen, diefstal, dronkenschap,... Bij druggebruik gaat de aandacht meestal uitsluitend naar het illegale component, het imago van de school, terwijl in feite de aandacht zou moeten gaan naar het oplossen van de crisis.
- leerkrachten zijn bang, hebben het gevoel dat leerlingen meer weten over drugs dan zijzelf. Dit is een valstrik: leerkrachten moeten over het gedrag van de leerlingen praten, niet over de drugs.

strategieën:

- aanbieden van vorming op het niveau van de leerkrachten (reacties komen vaak voort uit onwetendheid, gebrek aan informatie, angst voor juridische implicaties,...). Deze vorming moet adequaat zijn. Niet uitsluitend informatie over produkten maar ook over achtergronden, psychische en sociale mechanismen.
  Deze vorming heeft een taboe-doorbrekende en een demystificerende functie.
- begeleiding bij teamwerk en uitbouwen van een curriculum rond preventie voor de ganse school.
- medewerking verlenen aan de totstandkoming van een globaal schoolbeleid.

3. Ouders

taak:

- constructief deelnemen aan schoolbeleid.

valkuilen:

- de school schuift de verantwoordelijkheid af naar de ouders.
- ouders betrekken tijdens paniekstemming en vooral de individuele ouders van de betreffende leerling benaderen: zeer bedreigend voor de ouders.
- overhaast reageren: druggebruik komt er niet op één dag, de oplossing kan men evenmin snel verwachten.

strategieën:

- werken aan een algemene drempelverlaging van de school.
- ouders betrekken bij totstandkoming van het schoolbeleid.
- onderhandelen met het oudercomité: tijdens drugcrisis, maar vooral vooraf bij totstandkoming van een schoolbeleid.
- werken met globale aanpak, niet onmiddellijk met individuele ouders (dit kan wel op middellange termijn).

4. PMS/MST - Externe deskundigen (b.v. preventiewerker)

taak:

- begeleiden (ondersteunen) van de school bij oplossing van een drugprobleem.
- duidelijk uitklaren wat de vraag/verwachtingen van de school zijn.
- helpen uitklaren van de verschillende taken van alle participanten.
- informatie verschaffen/ter beschikking stellen.
- helpen uitbouwen van een langetermijnsplanning.
- helpen uitbouwen van navorming.

valkuilen:

- de school vraagt een directe oplossing van het probleem (de magische trukendoos).
- de verwachtingen van de school verschillen van de verwachtingen van de deskundige (beide hebben verborgen agenda's! vb. school wil drugs uit de school; deskundige wil drugproblemen voorkomen).
- de school geeft het probleem uit handen door er een deskundige bij te halen die verwacht wordt de problemen voor de school op te lossen.
- deskundigen consulteren nadat men zelf een en ander heeft geprobeerd dat niet is gelukt.
- bereikbaarheid van PMS/MST soms gebrekkig/beperkt.
- angst voor drugverslaving: té snelle doorverwijzing naar professionele hulpverlening terwijl begeleiding binnenshuis kan gebeuren.
- de school kiest een specifieke deskundige ter ondersteuning van eigen handelen.

strategieën:

- opzetten, begeleiden van een werkgroep binnen de school.
- opzetten van bijscholing:
  - informatie over drugs/druggebruik
  - informatie over bestaande lespakketten
  - training in methodieken
  - vorming m.b.t. schoolklimaat, vaardigheidstraining bij leerlingen, enz.
- mee organiseren van pedagogische studiedag, ouderavond, enz.
- begeleiden van leerkrachten bij:
  - leren inschatten van probleem
  - leren extern gedrag niet te problematiseren
  - leren niet te betuttelen
- mogelijkheden uitwerken om onafhankelijke vertrouwensrelatie met leerlingen uit te bouwen (enkel voor PMS/MST).
- aanwezigheid van PMS/MST op school (drempelverlaging).

5. Leerlingen

Een drugbeleid op school is er in de eerste plaats ten behoeve van de leerlingen. Zij vormen dus een belangrijke partner in het totstandkomen van dit beleid. Om leerlingen te motiveren om hieraan te participeren dienen echter een aantal voorwaarden te worden vervuld. Zij hebben vooral betrekking op het schoolklimaat en op de plaats die de leerlingen in de school als leefgemeenschap kunnen verwerven. Heel wat van deze aspecten zijn in de taakomschrijving van de verschillende betrokkenen bij het drug-beleid op school opgenomen.

valkuilen:

- leerlingen durven over het druggebruik in de klas niet praten om diverse redenen ('persoonlijke vrijheid', niet willen klikken, ...).
- instandhouden van mythevorming rond druggebruik op school.

strategieën:

- persoonlijke en sociale vaardigheidstraining waarbij leerlingen verschillende vormen van gedrag kunnen inoefenen.
- ruimte creëren voor leerlingen om allerlei vormen van gedrag bespreekbaar te maken.
- ruimte creëren waarbij jongeren allerlei initiatieven en verantwoordelijkheden op school kunnen nemen.
- betrekken van leerlingen bij het totstandkomen van een drugbeleid. Een voorwaarde hiervoor is dat leerlingen ook betrokken zijn bij andere aspecten van het schoolklimaat.

VI BIJLAGE

Onderzoeksgegevens jongeren - alcohol/drugs/medicatie

Voor wat betreft het druggebruik bij jongeren kunnen we een beroep doen op drie relatief recente onderzoeken, uitgevoerd in schoolsituaties. Een eerste onderzoek vond plaats in 1988 in Oost-Vlaanderen bij een 2000-tal jongeren tussen 14 en 19 jaar; een tweede onderzoek werd op analoge wijze uitgevoerd in West-Vlaanderen in 1990, beide onder leiding van Dr. B. De Ruyver (U.G.). Het derde onderzoek werd uitgevoerd door S.O.D.A. in de groot Antwerpen (1991), waarbij gebruik werd gemaakt van dezelfde vragenlijst (licht aangepaste versie) als bij het onderzoek in West- en Oost-Vlaanderen.

Alcoholgebruik

	% niet-gebruiker			% stopper			% gebruiker		
geslacht	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*
jongens	33,0		21	5,0		2	61,97	~~25~~ 69	77
meisjes	44,0		28	2,0		2	53,7	55	70
totaal	38,2	34,5	24	3.7	3,1	2	58,0	62,4	74
leeftijd	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*
14 j - 15 j	44		38	1		1	43,0	45,2	61
16 j	34		27	4		2	61,4	63,0	71
17 j	24		18	5		1	70,5	71,0	80
18 j	23	34,5	16	6		4	70,0	79,0	80

Reeds op jonge leeftijd zien we bij jongeren reeds dezelfde trend voor wat betreft alcoholgebruik als bij volwassenen: jongens drinken meer dan meisjes.
Jongeren drinken meestal op café en thuis, met meerdere vrienden of in familieverband. De leeftijd waarop men voor het eerst alcohol drinkt wordt progressief verlaagd. 60% van de 14-15-jarigen heeft reeds alcohol gedronken.

Medicatie

	% niet-gebruiker			% stopper			% gebruiker		
geslacht	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*
jongens	73,0		81,0	4,9		3,5	22,1	11,6	15,5
meisjes	51,0		67,3	5,4		4,0	43,5	16,5	28,7
totaal	62,6	75,1	74,5	5,2	10,5	3,8	32,2	14,4	21,8
leeftijd	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*
14 j - 15 j	66,6		82,3	4,5		2,5	28,9	9,6	15,2
16 j	61,5		75,2	6,3		4,0	32,2	15,7	20,8
17 j	60,1		71,2	5,7		4,3	34,2	17,4	24,5
18 j	58,3		70,2	2,8		3,9	38,9	16,0	25,9

Meer en meer jongeren blijken op vroege leeftijd in contact te komen met psychofarmaca. Ook hier zien we dat de trend bij de algemene bevolking reeds bij jongeren aanwezig is: meisjes gebruiker meer dan jongens.

Bij het gebruik van psychofarmaca gaat het voornamelijk om pijnstillers en kalmeermiddelen.

Illegale drugs

	% niet-gebruiker			% stopper			% gebruiker		
geslacht	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*
jongens	94,5		93,7	2,8		1,9	2,8	7,7	4,4
meisjes	96,9		97,9	1,8		1,0	1,3	4,2	1,0
totaal	95,6	86,2	95,7	2,3	8,1	1,5	2,1	5,7	2,8
leeftijd	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*	*W-Vl*	*Antw*	*O-Vl*
14 j - 15 j	97,2		99,5	1,4		0,3	1,3	2	0,3
16 j	96,7		97,8	1,5		0,8	1,9	5,2	1,4
17 j	94,7		95,4	3,1		1,6	2,2	6,2	2,9
18 j	88,9		88,9	5,6		3,3	5,6	8,6	7,8